

עין משפט
גזר מצוה

בזה א מיי' פ"ו מהל' מביה הל' ב סמג עשין פ' טו"ש"ע ח"מ ס' ר' עקיף ד':

בזו ב מיי' שם הל' א ופ"ח שם הל' א סמג שם טו"ש"ע שם עקיף א וס' קף טע"י י':

בזו ג מיי' פ"ח מהל' מביה הל' ד ועי' בהשנות ובמגיד משה סמג שם טו"ש"ע ח"מ ס' ר' עקיף יא':

בזה ד מיי' שם פ"ח הל' א וזהל' בן סמג שם טו"ש"ע ח"מ ס' קף עקיף י':

בזה ה מיי' פ"ט מהל' שמיטין וזהל' הל' יד סמג עשין קטט ולאין עד טו"ש"ע ח"מ ס' יו סעיף יב ועיין כ"מ':

רבינו הגנאל

אבל מי שפרע מדור המבול וכו'. אביי אמר אודועי מודעינן לי הדהוא גברא מתייב לשמים. רבא אמר מילט לייטנין ליה בשמיא. וק"ל כרבא. מדאמר ליה ר' יוחנן לר' חייא בר יוסף הב ליה ואי לא קביל עלך מי שפרע שמעינן מר' יוחנן תרתי עובדא. חד מילט לייטנין ליה וחד ערבון כנגד כולו הוא קונה. איתמר ערבון רב אמר כנגדו הוא קונה ור' יוחנן אמר כנגד כולו הוא קונה. ומותבינן ל' לרב מזה דתניא הנותן ערבון לחבירו ואמר לו אם שני חוזר כן ערבוני מחול לך וכו' עד ר' יהודה אומר דיו שיקנה כנגד ערבוניו. אמר רשב"ג במה דברים אמורים בזמן שאמר לו ערבוני יקון חתם אמרינן דיו שיקנה כנגד ערבוניו אבל מכר לו בית או שדה באלף זוז ונתן לו מהן ת"ק זוז קנה ומחירו לו את השאר אפי' לאחר כמה שנים. מדאזובינן מינה דר' ש"מ דהני ת"ק זוזי ערבון נתינו וקתיא קנה הכל ואמרינן מאי לאו הוא הדין למטלטלי דאזי יהיב עלה ערבון סתם ולא פריש ערבוני יקון קנה ההוא מטלטלא כולה קשיא לרב ופריך רב לא במרקקא קנה הכל במטלטלא לא קנה אלא כנגד ערבוניו. ומאי שנה מקרקא ממטלטלא. ומשיננן קרקע דקני ליה בכספא לגמרי דחתנן בכסים שיש להן אחריות קנינן בכסף וכו' וגם בתנא עליו ערבון סתם קנה כולו אבל מטלטלא דכספא לא קנה לה לגמרי דחתנן ושאין להן אחריות אין גניין אלא במשיכה ולא אמרינן דקני לה בכספא אלא לקבולי עליה מי שפרע גם בתחו ערבון סתם עליה לא קנה [אלא] כנגד ערבוניו לקבל עליה מי שפרע. ודין זה עתה אני לפרשו בפי השוכר את האומנין פי' יפה כי שם מקורו. ואמרינן לימא כתנאי המלוה את חבירו על המשכון ונגנסה שמיטה אף על פי שאינו שוה אלא פלג אינו משמט דבריו רבן שמעון בן גמליאל. ר' יהודה הנשיא אומר אם היה המשכון כנגד החוב אינו משמט ואם לאו משמט ויריקנן דהא אינו משמט קאמרי רשב"ג בכלול קאמר והוא הדין לערבון. ור' יוחנן כריש"ג. ורב כרבי יהודה הנשיא. ודח"ל לא וכו' ופשוטה היא. וקיימא לן כר' יוחנן דאמר ערבון כנגד כולו הוא קונה.

מח:

דהלכתא כוותיה ו' צדיני ס"ל כוותיה וכן רב הונא ס"ל כר' יוחנן דאמר דמכור לי באלו קנה ואמרינן לעיל (דף מז.) דסבר מעות קונות כר' יוחנן וכן רב חסדא דאמר לעיל (שם): כדרך שתקנו משיכה במוכרין כך תקנו בלקוחות א"כ סבר מעות קונות כר' יוחנן דלריש לקיש דאורייתא היא ולא תקנה והדאמר פרק קמא דקדושין (דף יד: ושם ד"ה הואיל) אשכחן נכרי דכל קניינו של נכרי בכסף משמע דהוי כריש לקיש דאית ליה פרק שני דבכורות (דף יג: ושם) לעמיתך במשיכה ולנכרי בכסף דלר' יוחנן כל קניינו של נכרי במשיכה מפרש ר"ת דהכי פירושו אשכחן נכרי הואיל וכל קניינו של נכרי צעזע עברי בכסף ולא בשטר דשטר ילפינן צעזע עברי מלמא העבריה והא לא שייך בנכרי ואע"ג דצ"ב השולח (גיטין ד' נה.) ושם אמר' דנכרי קונה ישראל בחזקה היינו דוקא בחזקה של כיבוש במלחמה דלפיק ליה מוישב ממנו שני והא דאמר בפרק בתרא דע"ז (דף סג. ושם ד"ה בזוג) בזוגה כותית עסקינן דלא ו' מתסרס משיכה היינו כריש לקיש דלר' יוחנן מתוך תירוץ'ס אחרים דמשיכת התם ואיצינעת אימא כגון דקאי בחצירה אבל קשה דהתם (ד' עה.) אמר ו' מרימר משיכה בנכרי קונה ורב אשי אמר משיכה בנכרי אינה קונה אלמא רב אשי דגדול בחכמה ובמנין והוא בתרא סבר כריש לקיש וכן סבר רב אשי פרק שני דבכורות (דף יג: ושם) וה"ר חיים מפירש דלא קשה לו מקדושין (דף ד: ושם) ואלא מע"ז (דף עה.) דאפשר דלרבי יוחנן מעות קונות בנכרי כמו בישראל וכן יסבור רב אשי ולא יירשו כמתן דדריש בבכורות בפרק שני לעמיתך בכסף ולנכרי במשיכה אלא יירשו לעמיתך אתה מחזיר אונאה ואי אתה מחזיר אונאה לכנעני דליכא נמי מאן דדריש התם הכי ויסבור דגול הכנעני אסור דפלוגתא דתנאי איכא בפרק המקביל (לקמן דף קיא:) ובהגהול ו' (קמח) (צ"ק דף קיג:) איתא נמי דסבר דגול הכנעני אסור דאי סבר דגול כנעני מותר לא הוה צריך קרא למישרי אונאתו ולפי זה אתי נמי שפיר דלא תקשה דרב חסדא דארבי חסדא דאית ליה הכא כר' יוחנן ובפרק בתרא דע"ז (דף סג.) משני אמר רב נחמן בר ר' חסדא אמר רב חסדא בזוגה כותית דלא מתסרס משיכה והיינו כריש לקיש ולפי מה

שפירש' אתי שפיר כר' יוחנן אך קשה דאם כן תקשה להו מתני' דנתנה לבנן דליכא לאוקמה בבנן נכרי ולא בבנן שיראל דמשמע דוקא בנן אבל ספר עד שמשוך ו'ולפיקך משיכה אינה קונה לא בנכרי ולא בישראל וא' ועוד דבהגהול בתרא (צ"ק דף קיג:) משמע קלמ דרב אשי סבר דגול כנעני מותר דקאמר רב אשי הוה קאזיל בארצא חזי שבשא דגופנא תליא לבד ותלו ביה קטופי א"ל לשמעיה זיל חזי אי דכנעני נתינה זיל אייתי לי שמע ההוא כנעני א"ל דכנעני מי שרי א"ל כנעני שקיל דמי ישראל לא שקיל דמי משמע דסבר גול כנעני מותר ובשציל ששמע הכנעני הוה מתוך דצריז וי"ל דרב אשי דער ציה כדוהיזם לו רצינא כדצעי מינה דמשיכה בנכרי קונה דמסקיס ש"מ משיכה בנכרי קונה ש"מ ואע"ג דממילתיה דר' יוחנן גופיה מוכח לה מ"מ אי לא דשמיעא ליה לרבינא דרב אשי סבר להך דר' יוחנן לא הוה מימיני ליה מיניה ומסתמא מההיא דפרק שני דבכורות נמי הדר ציה ובפרק בתרא דע"ז (דף סג.) ל"ג רב חסדא בשנינא דזוגה כותית ואית ספריס דלא גרסי ליה ו': **בעושה מעשה עמך**. לא מקרי האי אינו עושה מעשה עמך לענין שיהיה מותר לקללו בחנם כי אם לקללו על המקח הזה צמי שפרע: **רבי** חייא ברבי יוסף בר אודועי הוא. דהיה יודע מתניתין אלא היה רואה לקבל לטומא קודם שיפסיד היוקרה: **אבבולא** דף ערבוניד. אינו אומר שיחזיר לו כפלים במעות דא"כ למה יקנה המקח לר"י כנגד ערבוניו אלא אומר אכפול לך במקח שיתן לו כפלים מן המקח כנגד המעות שנתן לו ר"י אומר דיו אם קונה המקח על כרחו של מוכר כנגד מעות שנתן אבל הלווקח אם ירצה לא יקח כי אם מעות כי יאמר איני חפץ צמעת מקח: **בזמן שא"ע** ערבוני יקון. רשב"ג מפרש דפליגי ר"י ורבי יוסף שלא נתן לו אותם מעות בתורת פריעה אבל אם נתן לו אותם מעות בתורת מחילת פריעה קנה ומחזיר השאר לכ"ע היינו דלא כרב ופרש"י ערבוני יקון שאמר שיקנה לו ערבוניו כנגד כל המקח תימא דהא עדיף נמתן לו בתורת פריעה דקנה הכל כיון שפירש בהדיא שיקנה הכל ואם נפרש ערבוני יקון כנגד ערבוניו לצד יקנה לו מן המקח א"כ לר' יוסף אמאי כופל לו ערבוניו לכן וי"ל שלשון ערבוני יקון משמע שערבוני יהיה קנוי לך אם אחזור צי וגם משמע יקון שיהא קונה לו במקח שזוי יותר מכדי הערבון אם תחזור כך דהיינו כאילו א"ל בהדיא תכפול לי ערבוני:

הזהב פרק רביעי בבא מציעא

אלא קשיא. הך מתני' דלוי לריש לקיש: **ר' שמעון היא**. דאמר במתני' לוקח לא מצי הדר ציה דקסבר מעות קונות: **מודעינן ליה**. דע שאם תחזור סופך להפרע ממך: **עושה מעשה עמך**. צעמך דרשינן הכי והאי לאו עושה מעשה עמך הוא דכתיב (אפי"ה ג) שארית ישראל לא יעשו עולה ולא ידברו כזב: **אייקר מלחא**. ורצה לחזור: **בר אודועי הוא**. בתמיה. וכי היה צריך להודיעו שהוא נפרע מן השקרנים והלא תלמיד חכם היה: **ערבון**. מקצת המעות נתן לו על פיסוק מרובה: **הוא סבר כנגדו הוא קונה** (א).

אי מכירת קרקע הוא שנקנית בכסף קונה קנין גמור ואי מכירת מטלטלין הוא קונה כנגדו להתחייב צמי שפרע: **ור' יוחנן אמר ו'**. בקרקע לקנין גמור ובמטלטלין לקבל מי שפרע: **הנוטן ערבון**. לא דמי להאיא דלעיל דזה אינו פריעת מקצת מעות שקורין אייר"ש אלא ערבון ומשכון לקנוס את החוזר צו פרמנינ"ן צלע"ז: **רבי יומי לטעמיה דאמר**. בבבא בתרא בפרק גט פשוט (דף קסב.) : **אסמכתא קניא**. הצטעת גוזמא שאדם מבטיח את חצירו לסמוך עליו שאם לא יקיים מתנאו יתן כך וכך: **דיו שיקנה ו'**. לא זה ימחול ולא זה יכפול אלא לא זה ולא זה יכולין לחזור מלקיים מן המכירה כנגד הערבון ומחזרים על השאר: **צד"א**. שאינו קונה אלא כנגד ערבוניו: **זומן שאמר לו ערבוני יקון**. יקנה שלא נתנו לו בתורת מחילת פירעון והשאר עליו מלוה אלא בתורת שערבון זה יקנה את הכל והא לאו מלחא היא: **אבל מוכר לו ו'**. ונותן לו מהן ה' מאות זוז לשם מחילת פירעון או סתם קנה כו'. וההיא דליפלוגו זה רב ורבי יוחנן כי האי גוגא הוא שזה הערבון מחילת הדמים הפירעון של פיסוק כי יחב ליה סתם: **מאי לאו**. כי היכי דאמר רשב"ג בקרקע הקנוי בכסף לגמרי דצמי ייחב ליה מקצת מעות סתם קנה לגמרי והוא הדין למטלטלי הקנוים בכסף לענין מי שפרע בסתמא קני ליה ערבון לכוליה לחייבו צמי שפרע: **לא קני ליה דוליא**. לקבל מי שפרע אם נתן לו כנגד ערבוניו: **ומאי שנא**. מטלטלין לענין מי שפרע מקרקע לענין קנין גמור. ומשיננן קרקע דיפה כח הכסף בקניינה לקנות לגמרי קנין גמור מלחזור יפה נמי כח מקצת פריעתו לקנות הכל אבל מטלטלין שהורע הכסף צהן דאי פרע הכל לא

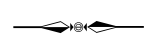
קני אלא לקבל מי שפרע בסתמא נמי לא קני פרעון מקצת לכולו לקבל מי שפרע על השאר אלא כנגד הערבון: **המלוה על המשכון**. אין שצינעת משמטת דלא קרינא ציה לא יגוש ו' שהרי אינו תובענו כלום: **אלא פלג**. חצי החוב: **אינו משמט**. לקמן מפרש לה: **אינימא**. דאינו משמט כנגד חצי החוב שהוא תופס משכון עליו אינו משמט אבל משמט הוא השאר: **מכלל דר' יהודה הנשיא**. אתא למימר דכיון דאינו משכינו כנגד הלוואתו משמט כל החוב בתמיה: **אלא**

קונה כמסקיס ש"מ משיכה בנכרי קונה ש"מ ואע"ג דממילתיה דר' יוחנן גופיה מוכח לה מ"מ אי לא דשמיעא ליה לרבינא דרב אשי סבר להך דר' יוחנן לא הוה מימיני ליה מיניה ומסתמא מההיא דפרק שני דבכורות נמי הדר ציה ובפרק בתרא דע"ז (דף סג.) ל"ג רב חסדא בשנינא דזוגה כותית ואית ספריס דלא גרסי ליה ו': **בעושה מעשה עמך**. לא מקרי האי אינו עושה מעשה עמך לענין שיהיה מותר לקללו בחנם כי אם לקללו על המקח הזה צמי שפרע: **רבי** חייא ברבי יוסף בר אודועי הוא. דהיה יודע מתניתין אלא היה רואה לקבל לטומא קודם שיפסיד היוקרה: **אבבולא** דף ערבוניד. אינו אומר שיחזיר לו כפלים במעות דא"כ למה יקנה המקח לר"י כנגד ערבוניו אלא אומר אכפול לך במקח שיתן לו כפלים מן המקח כנגד המעות שנתן לו ר"י אומר דיו אם קונה המקח על כרחו של מוכר כנגד מעות שנתן אבל הלווקח אם ירצה לא יקח כי אם מעות כי יאמר איני חפץ צמעת מקח: **בזמן שא"ע** ערבוני יקון. רשב"ג מפרש דפליגי ר"י ורבי יוסף שלא נתן לו אותם מעות בתורת פריעה אבל אם נתן לו אותם מעות בתורת מחילת פריעה קנה ומחזיר השאר לכ"ע היינו דלא כרב ופרש"י ערבוני יקון שאמר שיקנה לו ערבוניו כנגד כל המקח תימא דהא עדיף נמתן לו בתורת פריעה דקנה הכל כיון שפירש בהדיא שיקנה הכל ואם נפרש ערבוני יקון כנגד ערבוניו לצד יקנה לו מן המקח א"כ לר' יוסף אמאי כופל לו ערבוניו לכן וי"ל שלשון ערבוני יקון משמע שערבוני יהיה קנוי לך אם אחזור צי וגם משמע יקון שיהא קונה לו במקח שזוי יותר מכדי הערבון אם תחזור כך דהיינו כאילו א"ל בהדיא תכפול לי ערבוני:

מודה

מסורת הש"ס

(א) [לקמן סב. צ"ק ד:]: סנהדרין דף פה. יבמות כב: בבא בתרא ד. מכות ז:א. ט) כס"י ואחמר, א) לקמן דף עו: טו: ד) [לקמן סו. צ"ב קסח. קעג: מדרס כו:א.], ס) שובעות מז:, ו) [דברים טו:], ז) [מכות יג:], ח) [שם איתא קניא], ט) [ש"ל לחמירא], י) [ש"ל בתרא], יא) [ולחק כ"ל], יב) [ולפירושו כ"ל], יג) [ועי' צע"ז סב. מדר"ה בזוגה].



תורה אור השלם

¹ אלהים לא תקבל וְתִשָּׂא בַעֲפֹךְ לֹא תִאָּר: שמות כב כז



הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה הוא סבר כנגדו הוא קונה לקבל מי שפרע ולא קנה כל הטיפוסק והוא היה חפץ ליתן כנגד מזה שקיבל והחזיר בו על השאר ה"פ' ואחרי' מזה" כנגדו הוא קונה אי מכרת קרקע:



הגהות הגר"א

[א] ברום' (סד"ה צע"ה) ועוד דבהגהול בתרא כו'. צ"ב שמיטתו: ורש"י שם שמיטתו:



לעזי רש"י

אייר"ש [איירי"ש]. ערבון. פרמנינ"ן [פרימנצ"א]. משכון.



מוסף רש"י

אסמכתא. היינו דבר דלוינו טוען לו מעותו אלא מוכן על דבר שאינו. דסבור שהאז יוכל לנצח ופעמים שמתנאן אומר (סנהדרין כו:) המנתיב לתביר דבר על מנת שיעשה דבר לעתיד וסומן כלנו בשעת התנאי שיוכל לקיים הדבר כשיגיע הזמן וכשיגיע הזמן יאמם אלא יוכל לקיים (ושב"ט ב"ב קסח.). במזה דברים אמורים. שיוכל לחזור צו ולא יטול זה אלא כנגד מעותיו. בזמן. שנתנו לו בתורת ערבון ולא בתורת מחילת פירעון. שאמר לו ערבוני יקון. יקנה הכל, והאי לא חזיל גביה למכור לו כל הקרקע כך (לקמן נה.) אבל. נתנו לו בתורת פירעון הו' לכו השאר מלוה עליו (שם.) קנה. הקרקע כולה, ומחזיר לו את השאר כי' (שם.) המלוה את חבירו על המשכון. אין שמיטה משמטו, דאין כאן משכונא לא יגוש שהרי אינו נושא (שבועות מז.) אינו משמט. לקמן מפרש אי בההוא פלגא קאמר אי כהילי חזק קאמר (שם.) אולימא כנגדו. הוא דאינו משמט, דלההוא פלגא מיהא הו' משכון (שם.) יהודה הנשיא. דפליג עליה דאמר אס חזן משכון כנגד חובו משמט, ואנגדו נמי משמט, דאפליג הוא פלגא דכנגדו לא תשיב משכון ומשמטא ליה שצינעת (שם.)